

ที่มาและความสำคัญ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2556 ประเทศไทยเกิดเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองของ “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) ภายใต้การนำของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เพื่อต่อต้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมหรือ “พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ฉบับสุดซอย/เหมาเข่ง” ของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ทำให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ในนามของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ก่อรัฐประหารและปกครองประเทศด้วยระบบเผด็จการทหารที่จำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการเคลื่อนไหวทางการเมืองในหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะสื่อและประชาชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากอุดมการณ์ของรัฐบาลทหาร¹

แม้ว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2557-2562 คสช. ได้ใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนอยู่ภายใต้อาณัติของรัฐบาลทหาร แต่ก็มี การเคลื่อนไหวเพื่อแสดงจุดยืนในการต่อต้านรัฐประหารและการปกครองในระบอบเผด็จการทหารด้วยการชุมนุมในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม “ชูสามนิ้ว” เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 และวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ในหลายสถานที่ เช่น ศูนย์การค้าเทอร์มินอล 21 และ สถานีรถไฟฟ้ามหานครสายสีแดงแห่งชาติ กิจกรรม “อ่านหนังสือ 1984” ซึ่งจัดขึ้น 4 ครั้ง ในช่วงเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2557 บริเวณสถานีรถไฟฟ้ามหานครสายสีแดงแห่งชาติ สถานีรถไฟฟ้ามหานครสายสีชมพู วัดปทุมวนาราม และบนรถไฟฟ้ามหานครสายสีส้ม ตามลำดับ และกิจกรรม “รับประทานแซนด์วิช” เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ที่ศูนย์การค้าสยามพารากอน²

¹ ดูเพิ่มเติม รายงานของ *ประชาไท* เรื่อง “สรุปสถานการณ์ 2557: การขัดขวางการใช้สิทธิโดยภาคประชาชนที่ปูทางสู่การยึดอำนาจ.” ที่ลิงก์ <https://prachatai.com/journal/2015/02/57742>.

² ดูเพิ่มเติม รายงานของศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพ (ไอลอร์) “สี่ปีคสช.: สัญลักษณ์และประติมากรรมแห่งการทำทลายอำนาจรัฐทหาร.” เผยแพร่เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 ได้ที่ลิงก์ <https://freedom.ilaw.or.th/en/node/574>.

นอกจากกิจกรรมข้างต้น ยังมีกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองอีกหลากหลายรูปแบบที่จัดโดยประชาชนและปัญญาชน ซึ่งกลุ่มนักศึกษาที่เคลื่อนไหวและได้รับความสนใจจากสาธารณชน คือ นายพริษฐ์ วัชรภูมิ (เพนกวิ้น) นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานสหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) และนายเนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล (แพรงค์) นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ขับเคลื่อนเครือข่ายสมาพันธ์นักเรียนไทยเพื่อการปฏิวัติระบบการศึกษาไทย³ งานศึกษานี้เลือกพริษฐ์และเนติวิทย์เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากบุคคลทั้งสองกำลังศึกษาอยู่ในระบบการศึกษาไทยและเป็นนิสิต/นักศึกษาที่กำลังเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีชื่อเสียง รวมถึงคำถามวิจัยที่มุ่งเน้นไปที่การเปรียบเทียบรูปแบบและเนื้อหาของนักเคลื่อนไหว โดยพริษฐ์และเนติวิทย์มีจุดเริ่มต้นจากการเรียกร้องประเด็นด้านการศึกษา ก่อนจะขยายมาสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองในรูปแบบที่หลากหลาย แม้จะดูราวกับว่าทั้งคู่มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองในลักษณะที่เหมือนกัน แต่คณะผู้ศึกษาเห็นว่าสาเหตุ เป้าหมาย และอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังของทั้งคู่ นั้นมีส่วนที่แตกต่างอยู่ด้วย จึงนำสนใจที่จะทำความเข้าใจสาเหตุ รูปแบบ อุดมการณ์ทางความคิด และเป้าหมายการเคลื่อนไหวทางสังคมของพริษฐ์และเนติวิทย์ ในยุคคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

งานศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นผ่านสื่อออนไลน์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)⁴ ผสมกับทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนิยมใหม่ (new social movement: NSM) มาวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและเนื้อหาของกรเคลื่อนไหวระหว่างพริษฐ์และเนติวิทย์ ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างอย่างไร และสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างประเด็นด้านการศึกษา และสิทธิเสรีภาพในการเมืองระบอบประชาธิปไตยอย่างไร

³ ดู บทสัมภาษณ์เนติวิทย์ในฐานะเลขาธิการสมาพันธ์นักเรียนไทยเพื่อการปฏิวัติระบบการศึกษาไทย ที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ *ประชาไท* เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2556 ได้ที่ลิงก์ <https://prachatai.com/journal/2013/06/47448>.

⁴ คณะผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์พริษฐ์เมื่อวันที่ 29-30 มกราคม พ.ศ. 2562 และ สัมภาษณ์เนติวิทย์เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562.

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในงานศึกษานี้ คณะผู้เขียนได้ใช้ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่เป็นหลักในการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของพริษฐ์และเนติวิทย์ ทั้งนี้ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่สามารถอธิบายได้ดังนี้ อัลแบร์โต เมลูซซี (Alberto Melucci) (1995, 107-119) พูดถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ว่าเป็นการสร้างอัตลักษณ์ร่วมใหม่ ในทัศนะของเขา อัตลักษณ์ร่วมหมายถึงกระบวนการสร้างระบบของการปฏิบัติการ โดยนิยามที่สำคัญต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมคือความรู้สึกร่วมกันว่าใครเป็นมิตร ใครเป็นฝ่ายตรงข้าม และเติมพันการต่อสู้คืออะไร เพราะฉะนั้นการสร้างอัตลักษณ์ร่วมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อขบวนการเคลื่อนไหวแบบใหม่ สอดคล้องกับ อแลง ตุแรน (Aldin Touraine) ที่อธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ว่าเป็นการสร้างคนของสังคม ผ่านการจัดการกลไกการผลิตและการประมวลผลข้อมูล คือสังคมหลังอุตสาหกรรมกลายเป็นสังคมข้อมูลข่าวสาร ทำให้ความมั่งคั่งขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์และการควบคุมข่าวสาร โดยการต่อสู้ที่สำคัญคือการต่อสู้ระหว่างผู้บริโภคมหาชน และสนับสนุนสิทธิในการเลือกวิถีชีวิต รวมถึงการจัดการตนเองของพลเมือง ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติทางการเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่จึงครอบคลุมกว้างขวางตั้งแต่การให้บริการด้านสุขภาพ การศึกษา เพศวิถี ไปจนถึงการผลิตพลังงาน ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่แท้จริง ต้องมีการระบุว่าเป็นตัวแทนของใคร ฝ่ายตรงข้ามที่จะคัดค้านคือใคร และการพัฒนาสังคมที่เป็นทางเลือกนั้นมีลักษณะอย่างไร (Touraine 1981, 6-7)

ขณะที่เยอร์เก้น ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) (1987, 392) กล่าวถึง “การยึดครองชีวิตทางสังคม” (colonization of the life world) ว่า จากเดิมที่ผู้คนสูญเสียความหมายในชีวิตประจำวัน สูญเสียเสรีภาพ และการควบคุม ไม่มีสิ่งใดที่ไม่ถูกยุ่งเกี่ยวโดยอำนาจรัฐหรือตลาด ฮาเบอร์มาสจึงเสนอว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ต้องต่อสู้เพื่อปกป้องชีวิตทางสังคมจากการโจมตีและปกป้องวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ รวมทั้งสร้างความหมายหรือคุณค่าใหม่ที่ตัดสินอย่างเป็นประชาธิปไตยแทนการยึดเหยียดจากเบื้องบน ขณะเดียวกัน เคลาส์ เอเดอร์ (Klaus Eder) ให้ความสำคัญกับชนชั้นที่ไม่เหมือนกับแนวคิดชนชั้นแบบมาร์กซิสต์ ในทัศนะของเขาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่เป็นเครื่องมือทางสังคม

และวัฒนธรรมที่ชนชั้นกลางใหม่นำมาปรับสร้างความสัมพันธ์ทางชนชั้นของตนด้วยการให้อัตลักษณ์ทางชนชั้น จากเดิมที่มีความคลุมเครือของชนชั้นกลาง (Eder 1985, 869-890)

ทั้งนี้จากแนวคิดข้างต้น ได้กล่าวถึงนิยามการเคลื่อนไหวของขบวนการรูปแบบใหม่ การต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นชีวิตทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน อาทิ สวัสดิการ คุณภาพชีวิต และปกป้องชีวิตทางสังคมจากภาครัฐ เพื่อไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกควบคุมหรือยึดครองชีวิตทางสังคมมากเกินไป นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนในการต่อสู้โจมตี ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบหนึ่ง ทำให้คณะผู้เขียนเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น คือ รูปแบบการเคลื่อนไหวทางสังคมและเนื้อหาการเคลื่อนไหวทางสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะพิจารณาใน 2 ประเด็นดังกล่าวเป็นหลัก

ประเด็นแรก รูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคม ตุแรนอธิบายรูปแบบของการต่อต้านผ่านผลผลิตเชิงสัญลักษณ์ อาทิ การสื่อสารผ่านสื่อและการสร้างความหมายในรูปแบบต่างๆ (Touraine 1985, 781) ในขณะที่ฮาเบอร์มาสมองว่าลักษณะเฉพาะของความขัดแย้งไม่ได้เกิดจากผลประโยชน์ทางวัตถุ ไม่แสดงออกผ่านพรรคการเมืองหรือสมาคม ความขัดแย้งใหม่เกิดจากการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม การบูรณาการ และการกล่อมเกลாதงสังคม (Habermas 1987, 392) ในขณะที่อลัน สก็อตต์ (Alan Scott) เสนอขบวนการ “เลี่ยงรัฐ” (bypass the state) ไม่เผชิญหน้าท้าทายรัฐโดยตรง แต่มุ่งเปลี่ยนแปลงค่านิยม รวมทั้งวิถีชีวิตของประชาชน (Scott 1990, 16-17)

นอกจากนี้ สตีเวน บีชเลอร์ (Steven Buechler) อธิบายไว้ว่า ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ มีลักษณะร่วม 5 ประการ คือ 1) การกระทำเชิงสัญลักษณ์ในภาคประชาสังคม (civil society) หรือพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ใช้เป็นพื้นที่การกระทำทางสังคมร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อแย้งชิงอำนาจรัฐ 2) กลุ่มคนที่ยืนยันถึงอิสรภาพในการจัดการตนเอง (autonomy) และการกำหนดอนาคตตนเอง (self-determination) มากกว่าการสร้างอิทธิพลเหนือผู้อื่น 3) ให้ความสำคัญกับบทบาทของค่านิยมที่มีการกระทำร่วมกันมากกว่าความขัดแย้งด้านทรัพยากรทางวัตถุ 4) ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์

ร่วมและการสร้างผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม 5) ให้ความสำคัญกับเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็
เครือข่ายชั่วคราวหรือเครือข่ายที่เฟื่องก่อตัว (Buechler 1995, 441-464) ในขณะที่ชาร์ลส์
ทิลลี (Charles Tilly) มองเห็นรูปแบบการเรียกร้องที่สามารถเคลื่อนไหวทางสังคมได้โดยใช้
วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือสามารถใช้หลายๆ วิธีการร่วมกันได้ในการเรียกร้องทางสังคม ทั้งนี้
ก็เพื่อเรียกร้องหรือปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมของกลุ่มคนหรือปัจเจกบุคคลที่ควรจะได้รับ
(Tilly 1995, 6-24)

ประเด็นที่สอง เนื้อหาของการเคลื่อนไหวทางสังคม ดูแรนนำเสนอประเด็นความ
เดือดร้อนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ควรจะได้รับ การปกป้องหรือรับผิดชอบด้วยความ
เท่าเทียมกัน และยังให้ความสนใจกับประเด็นใหม่ อาทิ สิทธิมนุษยชน เพศภาวะ หรือเสรีภาพ
เป็นการต่อต้านรัฐที่เข้ามาก้าวภายในชีวิตประจำวัน (Touraine 1981, 752) ในขณะที่
ฮาเบอร์มาสสนใจเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ความเสมอภาคในสิทธิ การมีส่วนร่วม สิทธิมนุษยชน
และฐานการสนับสนุนการต่อสู้ดังกล่าวมาจากชนชั้นกลางใหม่ ซึ่งมาจากคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่
ที่มีการศึกษาสูง (Habermas 1987, 33-34) ส่วนสกอตต์ให้ความสนใจเกี่ยวกับค่านิยม
วิถีชีวิต มากกว่าสิทธิพลเมือง โดยมีเป้าหมายปกป้องประชาสังคมจากการเบียดขับของรัฐ
(Scott 1990, 16-17) และทิลลีให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิของชนกลุ่มน้อย คนชายขอบ
วัฒนธรรม ภาษา พื้นที่ในการเคลื่อนไหวของการเมือง และการเมืองในบริบทที่หลากหลาย
ไม่ใช่เพียงเรื่องเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง (Tilly 1995)

จากการทบทวนกรอบแนวคิดข้างต้น อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบและเนื้อหาของขบวนการ
เคลื่อนไหวทางสังคมมีความสอดคล้องและแตกต่างกัน โดยการนำเสนอของนักคิด
ทั้งหมดดังกล่าวในข้างต้นมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ในแง่รูปแบบ ดูแรน (Touraine
1985) ฮาเบอร์มาส (Habermas 1987) สกอตต์ (Scott 1990) และบึชเลอร์ (Buechler
1995) นำเสนอการประท้วงนอกช่องทางเชิงสถาบัน โดยการต่อต้านเชิงวัฒนธรรม สัญลักษณ์
แทนยุทธศาสตร์การต่อสู้ทางการเมือง ผ่านการสื่อสารและการสร้างความหมายในรูปแบบ
ต่างๆ ทั้งยังไม่เผชิญหน้าท้าทายรัฐโดยตรง และมุ่งเปลี่ยนแปลงค่านิยม อย่างไรก็ตาม งาน
ของทิลลี (Tilly 1995) มีความแตกต่างออกไป กล่าวคือ นำเสนอยุทธศาสตร์หรือวิธีการ
เคลื่อนไหวที่มีความหลากหลายในการเรียกร้องทางสังคม ส่วนในแง่เนื้อหา ดูแรน (Touraine

1981) และฮาเบอร์มาส (Habermas 1987) ให้ความสนใจเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ความเสมอภาคในสิทธิ การมีส่วนร่วม และสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีเป้าหมายในการปกป้องประชาสังคมจากการเบียดขับของรัฐ ซึ่งแตกต่างจากงานของทิลลี (Tilly 1995) ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิของชนกลุ่มน้อย คนชายขอบ วัฒนธรรม ภาษา พื้นที่ในการเคลื่อนไหวของการเมือง และการเมืองในบริบทที่หลากหลาย ไม่ใช่เพียงเรื่องเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง

ทั้งนี้การนำทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวรูปแบบใหม่มาใช้ในการวิเคราะห์ มีสาเหตุมาจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ทำให้การต่อสู้เรียกร้องไม่ได้เกิดจากความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพ แต่เป็นการต่อสู้เรียกร้องของชนชั้นกลางใหม่ ที่เกิดจากความคับข้องใจในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ประเด็นการเรียกร้องกลายเป็นเรื่องของสิทธิเสรีภาพทางการเมืองและผลประโยชน์ที่ประชาชนควรจะได้รับ ดังนั้นงานศึกษานี้จึงมุ่งเปรียบเทียบรูปแบบและเนื้อหาการเคลื่อนไหวของพริษฐ์และเนติวิทย์ ในยุคคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างประเด็นด้านการศึกษา และสิทธิเสรีภาพในการเมืองระบอบประชาธิปไตย

บทวิเคราะห์

ผลการศึกษสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเด็นย่อย คือ 1) หัวเกียรณสู่เส้นทางการเมือง ว่าด้วยก้าวแรกสู่การเคลื่อนไหวทางสังคมของเพนกวิ้น (พริษฐ์) และเนติวิทย์⁵ 2) “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ณ ทางแยกประชาธิปไตย ว่าด้วยความแตกต่างทางอุดมการณ์ของทั้งคู่ 3) เพนกวิ้น: ขวนไปใช้สิทธิ มั่นผิตตรงไหน(?) ว่าด้วยการเคลื่อนไหวทางสังคมของเพนกวิ้น 4) เนติวิทย์: เส้นทางการต่อสู้ บนถนนสายเสรีภาพ ว่าด้วยการเคลื่อนไหวทางสังคมของเนติวิทย์ 5) เพนกวิ้นและเนติวิทย์: กลยุทธ์ของสองนักเคลื่อนไหว ว่าด้วยความแตกต่างแต่คล้ายคลึงกันของทั้งคู่ โดยประเด็นย่อยเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่

⁵ ในเนื้อหานี้ ผู้เขียนจะเรียกพริษฐ์ว่า “เพนกวิ้น” และเรียกเนติวิทย์ว่า “เนติวิทย์” เนื่องจากเป็นชื่อที่สาธารณชนรู้จักพวกเขาในฐานะนักเคลื่อนไหว.

ที่สอดแทรกตั้งแต่จุดเริ่มต้น รูปแบบและเนื้อหาของ การเคลื่อนไหว รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นด้านการศึกษา และสิทธิเสรีภาพในการเมืองระบอบประชาธิปไตย

หัวเกรียนสู่เส้นทางการเมือง

การศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมของเพนกวิ้นและเนติวิทย์ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึง ขบวนการการเคลื่อนไหวรูปแบบใหม่ของนักเรียน นิสิตและนักศึกษาในช่วงการปกครองของ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (พ.ศ. 2557-2562) ซึ่งทั้งคู่มีการเริ่มต้นเคลื่อนไหวตั้งแต่ พวกเขา กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาจนถึงปัจจุบัน พวกเขา มีจุดเริ่มต้นและเนื้อหาในการต่อสู้ ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งมีการต่อสู้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงมีรูปแบบการเคลื่อนไหวที่ หลากหลายและแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าบางเรื่องที่พวกเขาเรียกร้องจะไม่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การเมืองโดยตรง แต่พวกเขามักเรียกร้องในเรื่องที่เป็นปัญหาของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการบริหารงานล้มเหลวของ รัฐบาลทหาร กล่าวได้ว่าพวกเขามักต่อสู้กับชนชั้นนำ เพื่อนำผลประโยชน์ที่ควรได้รับกลับคืน สู่คนส่วนใหญ่ของประเทศ

เพนกวิ้น นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เริ่มก้าวสู่เส้นทางการเมืองในช่วงการชุมนุมของ กปปส. เหตุการณ์ดังกล่าวจุดประกายให้เขาลุกขึ้นมา เคลื่อนไหวทางการเมือง เข้าร่วมกลุ่มการศึกษาเพื่อความเป็นไท เรียกร้องและต่อสู้ผลักดัน โครงการเรียนฟรีจาก 12 ปี เป็น 15 ปี จนกระทั่งสำเร็จ สำหรับจุดยืนทางการเมืองของเพนกวิ้น เขานิยามว่าตนเองเป็น “ฝ่ายซ้าย” เพราะเชื่อว่าการทุจริตภายในสังคม ดังนั้นเราจึงต้อง ทำให้เกิดความเท่าเทียมกันภายในสังคม

เนติวิทย์ นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก้าวเข้าสู่เส้นทางการ เคลื่อนไหวทางการเมืองเมื่ออายุ 18 ปี เริ่มต้นจากการเขียนหนังสือ *ให้เธอไว้อ่านเล่น: คำประกาศความเป็นไทในโรงเรียน*⁶ โดยการเคลื่อนไหวในช่วงแรกเขามุ่งเปลี่ยนแปลงเรื่อง

⁶ เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาของระบบการศึกษาไทยจากประสบการณ์จริงและมุมมองของเนติวิทย์ (เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล 2557).

ทรงผมนักเรียน ปฏิรูปหลักสูตรการศึกษา วิจัยรณพีธีกรรมหน้าเสาธงในโรงเรียน และเป็นผู้ร่วมขับเคลื่อนสมานพันธ์นักเรียนไทยเพื่อการปฏิวัติระบบการศึกษาไทย รวมทั้งเป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มการศึกษาเพื่อความเป็นไท โดยเนติวิทย์นิยามตัวเองว่า “เป็นฝ่ายซ้ายที่ค่อนข้างลิเบอรัล (liberal) ไม่ใช่เนโอลิเบอรัล (neo-liberal)”

เขาทั้งสองนิยามตนเองว่าเป็นฝ่ายซ้ายที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมจากกลุ่มอนุรักษนิยมหัวอำนาจเก่า เนื่องจากกลุ่มนี้มักเอื้อประโยชน์ต่อชนชั้นของตน และก่อให้เกิดความอยุติธรรมและปิดกั้นเสรีภาพในสังคม ด้วยเหตุนี้ทำให้ทั้งสองเข้าสู่เส้นทางการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง จากนั้นพวกเขาลุกขึ้นมาต่อสู้กับกลุ่มอนุรักษนิยม เพื่อเรียกร้องความเสมอภาคและเสรีภาพแก่ประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งเพนกวินเริ่มเคลื่อนไหวจากการเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองและเน้นไปที่เรื่องการศึกษาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในสังคมไทย ในขณะที่เดียวกันเนติวิทย์เริ่มต้นเคลื่อนไหวจากความต้องการที่จะยกเลิกวาทกรรมความเป็นไทยที่ผลิตซ้ำจากรุ่นสู่รุ่นและคอยกดทับเสรีภาพของประชาชนไทยอยู่ในปัจจุบัน มากไปกว่านั้น เพนกวินและเนติวิทย์มีการกระทำเชิงสัญลักษณ์โดยไม่ใช้ความรุนแรงในการแย่งชิงอำนาจ ยืนยันอิสรภาพในการจัดการตนเอง กำหนดอนาคตตนเองให้ความสำคัญกับเครือข่าย

อาจกล่าวได้ว่า จุดเริ่มต้นของทั้งสองล้วนเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ร่วมในการเป็นนักเคลื่อนไหวซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบูเชลเลอร์ (Buechler 1995, 442) ทั้งสองเริ่มต้นการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองตั้งแต่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยมีจุดเริ่มต้นการต่อสู้เรียกร้องจากการคับข้องใจในระบบการศึกษาไทย เพนกวินเริ่มต้นจากรีกร้องสิทธิการเรียนฟรี ส่วนเนติวิทย์เริ่มต้นจากการวิจารณ์วาทกรรมความเป็นไทยที่ฝังรากลึกในระบบการศึกษา โดยทั้งคู่นิยามตนเองว่าเป็น “ฝ่ายซ้าย” แต่ในค่านิยมฝ่ายซ้ายที่ทั้งสองเชื่อแตกต่างกัน

“สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ณ ทางแยกประชาธิปไตย

เพนกวินและเนติวิทย์แสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นที่มาจากมุมมองเห็นความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำภายในโรงเรียนในลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ทั้งสองกลับมี

มุมมองต่อสถานศึกษาค่อนข้างแตกต่างกัน เพราะความแตกต่างของสถาบันการศึกษา โดยเพนกวินให้ความสนใจเกี่ยวกับโครงสร้าง ชั้นชั้น และการจัดช่วงลำดับชั้น ขณะที่เนติวิทย์มองปัญหาจากปัจเจกบุคคล

เพนกวินมองว่าประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคม เพราะโครงสร้างทำให้ประชาชนมีความเหลื่อมล้ำและถูกกลืนรอนสิทธิ เขาจึงให้ความสำคัญกับสิทธิของประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะประเด็นสิทธิด้านการศึกษา ส่งผลให้เขาลุกขึ้นมาต่อสู้เคลื่อนไหวด้านสิทธิ ดังที่เพนกวินให้สัมภาษณ์ไว้ว่า *“การเคลื่อนไหวของนักศึกษามันควรจะเคลื่อนไหวบนฐานสิทธิ ฐานของความเท่าเทียม ความเสมอภาค”* และเขามีความคิดเห็นว่าประเทศไทยควรปกครองในระบอบสังคมนิยมประชาธิปไตย⁷ กับ สังคมนิยมประชาธิปไตย⁸ สอดคล้องกับข้อเสนอของทิลลีที่กล่าวว่าการเคลื่อนไหวทางสังคมสามารถต่อสู้เรียกร้องได้หลายวิธี ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์แก่ส่วนรวม ซึ่งการต่อสู้ของเพนกวินเป็นการปกป้องและเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนไทยพึงมีด้วยวิธีการที่หลากหลายดังที่จะกล่าวถึงในลำดับต่อไป ถือเป็น การสร้างประโยชน์แก่พลเมืองส่วนใหญ่ของชาติ โดยที่ผู้เคลื่อนไหวเองก็ได้รับผลประโยชน์จากข้อเรียกร้องเช่นเดียวกัน (Tilly 1995, 13-15)

ในทางกลับกัน จุดเริ่มต้นของเนติวิทย์ เกิดจากความคับข้องใจจากกฎระเบียบของโรงเรียน ทำให้เขาเขียนเกี่ยวกับปัญหาของนักเรียนภายในโรงเรียน คือเรื่องทรงผม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการต่อสู้และเคลื่อนไหวด้านเสรีภาพ เพื่อปกป้องตัวเองและผลประโยชน์ของสังคม โดยเขาอธิบายว่า *“เพราะมันเป็นประเด็นใกล้ตัวเลยสำคัญที่สุด”* และท้ายที่สุดการเคลื่อนไหวของเขาได้กลายเป็นกระแสสังคม สอดคล้องกับฮาบเบอร์มาสที่กล่าวว่า จาก

⁷ สังคมนิยมประชาธิปไตย (social democracy) เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองรูปแบบหนึ่งในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับการเติมเต็มสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะการจัดการสวัสดิการรัฐแก่ประชาชนทุกคนให้เข้าถึงอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม และให้ความสำคัญกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง (ดู โทมัส ไมเออร์ และนิโคล ไบรเออร์ 2548, 14-19; โทเบียส กอมแบร์ท และคณะ 2560, 108-111).

⁸ สังคมนิยมประชาธิปไตย (democratic socialism) คืออุดมการณ์ทางการเมืองที่มีจุดประสงค์ให้สังคมปราศจากชนชั้น รวมถึงมีแนวคิดให้รัฐมีหน้าที่จัดสรรและจัดการทรัพยากร สาธารณูปโภค และสาธารณูปการให้ประชาชนอย่างเสมอภาคกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม รัฐบาลมีความยืดหยุ่น ไม่บังคับ และไม่เข้มงวดต่อประชาชนในทุกด้านของชีวิต (Sankhdher 1965, 16-20).

เดิมรัฐจำกัดและควบคุมเสรีภาพของประชาชนทุกแง่มุมของชีวิต ส่งผลให้ประชาชนลุกขึ้นมาปลดแอกและต่อสู้กับรัฐในวิถีประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อรักษาชีวิตทางสังคม และสร้างนิยามแบบใหม่แก่ปัจเจกบุคคล รวมถึงสร้างประโยชน์แก่ส่วนร่วม (Habermas 1987, 392) ซึ่งการเคลื่อนไหวทางสังคมของเนติวิทย์เกิดจากการถูกจำกัดเสรีภาพจากการใช้ชีวิตประจำวันภายในโรงเรียนทำให้เกิดความคับข้องใจ เพราะเนติวิทย์รู้สึกถูกควบคุมและถูกคุกคามจากกฎระเบียบของโรงเรียนที่ลดทอนเสรีภาพของเขา เขาจึงลุกขึ้นมาปกป้องและเรียกร้องเสรีภาพของตนเองตามวิถีแบบประชาธิปไตย รวมถึงเขาพยายามเปลี่ยนแปลงวาทกรรมความเป็นไทยที่ลดทอนเสรีภาพของประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน นิสิต และนักศึกษาที่ประสบปัญหาเดียวกันกับเขาด้วย ดังที่เนติวิทย์กล่าวไว้ว่า *“ผมว่าเปลี่ยนการศึกษา ก็คือต้องให้ทุกคนได้มีเสรีภาพ ที่จะเป็นประชาธิปไตย”*

การลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวของทั้งสองคนสอดคล้องกับข้อเสนอของฮาเบอร์มาส (Habermas 1987, 33-34) ที่กล่าวถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ว่ามักเป็นการเรียกร้องผลประโยชน์จากกลุ่มชนชั้นกลางใหม่ที่มีการศึกษาและให้ความสำคัญกับชีวิตประจำวัน ส่งผลให้กลุ่มนี้ออกมาเรียกร้องในเรื่องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองและเรื่องรอบตัวในชีวิตประจำวัน ความแตกต่างของการเคลื่อนไหวของทั้งสองคนคือฐานการเคลื่อนไหว โดยเพนกวินจะเคลื่อนไหวอยู่บนหลักของสิทธิ ขณะที่เนติวิทย์เคลื่อนไหวอยู่บนฐานของเสรีภาพเป็นหลัก

เพนกวินและเนติวิทย์ให้ความสำคัญกับประเด็นการเคลื่อนไหวแตกต่างกัน เพนกวินให้ความสำคัญกับสิทธิมากกว่า เนื่องจากเขามองว่าสังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำ จึงเกิดความไม่เท่าเทียมกัน ทำให้เขาเน้นเคลื่อนไหวในประเด็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในสังคม ในทางกลับกันเนติวิทย์ให้ความสำคัญกับเสรีภาพมากกว่า เนื่องจากเขาเกิดความรู้สึกคับข้องใจเกี่ยวกับกฎภายในโรงเรียนและระบบการศึกษาไทย รวมถึงวาทกรรมความเป็นไทยที่ลดทอนเสรีภาพของประชาชน เขาจึงเน้นการเคลื่อนไหวในประเด็นเสรีภาพของปัจเจกบุคคล เพื่อให้ประชาชนมีเสรีภาพในทุกด้านของชีวิตมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ทั้งสองให้ความสำคัญประเด็นการเคลื่อนไหวต่างกัน แต่ทั้งคู่ทำเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมเป็นหลักเช่นเดียวกัน

เพนกวิน: ชวนไปใช้สิทธิ มั่นพิดตงโก

เพนกวินให้ความสำคัญในประเด็นของสิทธิ และเคลื่อนไหวในประเด็นนี้เป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นกรไปปราศรัยในวันแรงงานและปลอมตัวเป็นแรงงาน เขาเรียกร้องโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกคนให้กับแรงงาน เพนกวินอธิบายการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ว่าเป็นรูปแบบ “จรรยาธ” มีความเรียบง่ายและมุ่งเข้าประชิดตัว ในฐานะแนวร่วมกลุ่มคนอยากเลือกตั้ง เพนกวินมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่นการขึ้นปราศรัยในงาน “ปากปราศรัย น้ำใจเชือดเผด็จการ: 3-2-1 ถึงเวลาเปลี่ยน” จัดขึ้นวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ การขึ้นปราศรัยในครั้งนี้เป็นการประกาศสงครามต่อกลุ่มอำนาจเก่าที่มีวิถีคิดแบบเก่า แต่มากำหนดชีวิตและเส้นทางของคนรุ่นใหม่ อีกทั้งยังเป็นการเชิญชวนให้คนรุ่นใหม่ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่ออนาคตของตัวเอง รวมถึงเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งที่เป็นสิทธิของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย⁹

ในวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 เพนกวินแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ ผ่านการรับประทานบะหมี่กิ่งสำเร็จรูป บริเวณสกายวอล์ก ห้างสรรพสินค้ามาบุญครอง เพื่อสื่อว่าประชาชนยากไร้ เพราะรัฐบาลไม่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ และหากรัฐบาลยังจะเลื่อนการเลือกตั้งออกไป ประชาชนจะอดอยากและแร้นแค้นมากขึ้น รวมถึงการเคลื่อนไหวเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 ด้วยการอ่านแถลงการณ์หน้าทำเนียบรัฐบาล และการชวนกระเทียมบริเวณริมรั้วทำเนียบรัฐบาล ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์เพื่อเป็นการเปรียบเปรยรัฐบาลในฐานะผีดิบที่คอยดูดกินภาษีของประชาชนเป็นอาหาร การชวนกระเทียมจึงเป็นไปเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลหยุดใช้ภาษีของประชาชนโดยปราศจากความชอบธรรมและใช้อย่างสุรุ่ยสุร่าย

การเคลื่อนไหวของเพนกวินตั้งอยู่บนหลักของสิทธิพลเมืองโดยเฉพาะประเด็นด้านการศึกษาและการเลือกตั้ง ถือเป็นเรื่องสำคัญในการต่อสู้เรียกร้องที่ปัจเจกบุคคลเห็นว่า

⁹ เพนกวินนิยามว่าการเคลื่อนไหวแบบ “จรรยาธ” คือ การทำสงครามกองโจรผ่านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชาวบ้านและทำการเคลื่อนไหวด้วยกัน.

¹⁰ ดู สรุปเนื้อหาจากการปราศรัยครั้งดังกล่าวได้จากรายงาน “พิธีฐ์ ชิวารักษ์ นักศึกษา มธ. ชี้คนรุ่นใหม่มีหัวใจเป็นอาวุธ พร้อมประกาศสงครามกับความล้าหลัง” เผยแพร่ทาง เว็บไซต์ ประชาไท เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 ได้ที่ลิงก์ <https://prachatai.com/journal/2018/02/75633>.

เราทุกคนต้องเรียกร่องสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ประชาชนควรได้รับอย่างเป็นธรรม สอดคล้องกับข้อเสนอของฮาเบอร์มาสที่กล่าวถึงประเด็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ความเสมอภาคในสิทธิของประชาชน (Habermas 1987, 392)

การเคลื่อนไหวของเพนกวินให้ความสำคัญกับประเด็นด้านสิทธิเป็นหลัก และมักใช้วิธีการที่หลากหลายในการเคลื่อนไหวระยะสั้น ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ จรรยาต์ การปราศรัย และการเสียดสีประชดประชัน ส่วนใหญ่มักเป็นการเผชิญหน้ากับรัฐ ซึ่งการจัดกิจกรรมหรือการปราศรัยของเพนกวินมักเป็นการชิงพื้นที่สื่อ กล่าวได้ว่าเพนกวินสามารถชิงพื้นที่สื่อได้ค่อนข้างมาก ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของเขาประสบความสำเร็จ โดยรูปแบบการเคลื่อนไหวของเพนกวินนั้นสอดคล้องกับข้อเสนอของบีดซ์เลอร์ที่กล่าวถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านการใช้สัญลักษณ์ เพื่อต้องการเสียดสีศัตรูและเป็นที่สนใจในสังคม (Buechler 1995, 442-446) ทำให้เพนกวินกลายเป็นแรงบันดาลใจและแนวทางแก่บุคคลอื่นในสังคมไทยให้ออกมาต่อสู้เรียกร้องกับรัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง และทำให้เกิดความเท่าเทียมในสังคม

เนติวิทย์: เส้นทางการต่อสู้ บนถนนสายเสรีภาพ

เนติวิทย์เคลื่อนไหวบนฐานของเสรีภาพ โดยการเคลื่อนไหวของเนติวิทย์เริ่มต้นจากการเขียนและแปลอย่างต่อเนื่อง กระทั่งปัจจุบันเขายังคงเขียนหนังสือ จุลสาร และแปลหนังสือ อาทิ *นักเรียนเลวในระบบการศึกษาแสนดี*¹¹ งานแปลและเรียบเรียงหนังสือ *เวลาอยู่ข้างเรา: หนังสือวันเกิดใจชั่ว หัวอ๋อง*¹² และ *ประเทศไทยเปลี่ยน เกณฑ์ทหารต้องเปลี่ยน*¹³ วิธีการต่อสู้รูปแบบนี้เป็นการต่อสู้ในระยะยาว และงานเขียนอาจสร้างประโยชน์ให้กับกลุ่มคนรุ่นหลัง เขา

¹¹ เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเส้นทางการต่อสู้กับระบบการศึกษาไทยในช่วงมัธยมศึกษาของเนติวิทย์ (เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล 2559).

¹² หรือชื่อในภาษาอังกฤษว่า *Time is on Our Side: A book for Joshua Wong's 21st birthday* เป็นหนังสือรวมข้อเขียนและบทสัมภาษณ์บุคคลที่มีชื่อเสียงเพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมผ่านสันติวิธี (เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล และ ภวัตร อัครพิพัฒนา 2560).

¹³ เป็นหนังสือที่แสดงถึงวิธีคิดในการต่อต้านการเกณฑ์ทหารที่นำมาซึ่งการต่อสู้ในเวลาต่อมาของเนติวิทย์ (เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล 2556).

เล่าให้คณะผู้ศึกษาฟังว่า “สิ่งที่ผมเขียนมันจะเป็นเรื่องคำถามที่คนเขาจะคิดต่อไปในอนาคต” สอดคล้องกับงานของสก็อตต์ที่กล่าวถึงการต่อสู้โดยไม่เผชิญหน้า และมุ่งเปลี่ยนแปลง ค่านิยมมากกว่าที่จะสนใจในเรื่องสิทธิ (Scott 1990, 16-17)

การประชุมนี้ของเนติวิทย์ในงาน “Oslo Freedom Forum” ที่กรุงออสโล ประเทศนอร์เวย์ ระหว่างวันที่ 28-30 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 กลายเป็นปรากฏการณ์ในสังคมไทย ขณะที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหาร และเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการต่อต้านรัฐบาลทหารและต้องการให้ประเทศไทยกลับมากำหนดด้วยระบอบประชาธิปไตย การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของเนติวิทย์ในครั้งนี้ทำให้สื่อมวลชนเกิดความสนใจ และทำให้ประชาชนตระหนักถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่เพียงเท่านั้นเนติวิทย์ยังให้ความสำคัญกับเสรีภาพของพลเมืองไทยเช่นเดียวกัน เห็นได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง อาทิ กิจกรรม “นัดรวมพลประชาชนอยากเลือกตั้ง แสดงพลังต้านสืบทอดอำนาจ คสช.” เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2561 บริเวณสกายวอล์กแยกปทุมวัน

ในเวลาต่อมาวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2562 เนติวิทย์และกลุ่มเพื่อนร่วมกันจัดแสดงงานศิลปะที่มีชื่อว่า “สหบาทา กกต.” บริเวณหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครเป็นการนำร่องเท่าที่มีรูปแบบและขนาดต่างๆ จำนวน 100 คู่ มาเรียงกันเป็นอักษรย่อ “กกต” โดยใช้สื่อสัญลักษณ์ และยั่วว่าหอศิลป์ฯ เป็นพื้นที่สาธารณะที่ใช้จัดแสดงศิลปะของประชาชน ดังนั้นประชาชนสามารถแสดงออกทางความคิดได้อย่างเสรีภาพในบริเวณนี้ อย่างไรก็ตาม เนติวิทย์ต้องการให้ประชาชนตีความความหมายของการใช้ธงเท่าในการเรียงเป็นคำว่า กกต. เอง¹⁴ เนติวิทย์มักจะไม่มีภารกิจด้านนิยามหรือความหมายของการเคลื่อนไหว เพราะเขาเชื่อว่าทุกคนมีเสรีภาพทางความคิด สามารถคิดและตีความอย่างไรก็ได้ กล่าวได้ว่าเนติวิทย์มีการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์โดยไม่ใช้ความรุนแรงในการแย่งชิงอำนาจ ยืนยันอิสรภาพในการจัดการตนเอง กำหนดอนาคตตนเอง ให้ความสำคัญกับเครือข่าย และสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มกับนักเคลื่อนไหวที่อยู่ภายในกลุ่มของเขา (Buechler 1995, 442-444)

¹⁴ เก็บความจากรายงานของ *ไทยรัฐ* เกี่ยวกับกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งเผยแพร่เมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2562 ดู <https://www.thairath.co.th/news/politic/1539448>.

นอกจากนี้ เนติวิทย์ยังให้ความสำคัญเรื่องเกณฑ์ทหาร เพราะการเกณฑ์ทหารเป็นเสรีภาพส่วนบุคคล และการเป็น “พลเมืองดี” รับผิดชอบต่อสาธารณประโยชน์สามารถทำได้หลายรูปแบบ ไม่จำเป็นต้องเกณฑ์ทหารเพียงเท่านั้น โดยการเคลื่อนไหวในประเด็นนี้ เขาเลือกใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ โดยเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2562 เนติวิทย์ได้ดำเนินการผ่อนผันการเกณฑ์ทหารเป็นปีที่ 3 และแขวนป้ายที่เป็นรูปคล้ายบัตรเลือกตั้ง สื่อสัญลักษณ์ว่าเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว ส่วนรูปที่คล้ายบัตรเลือกตั้งหมายถึงความไม่โปร่งใสของการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ในป้ายมีข้อความว่า “นายสั่งมา” สื่อถึงการเลือกตั้งที่มีบัตรเกิน อีกใบหนึ่งเขียนว่า “เกณฑ์กองทัพออกจากการเมืองหยุดสร้างวาทกรรมแบ่งแยกคนไทย” สื่อถึงการผลิตซ้ำวาทกรรมว่าการเกณฑ์ทหารเป็นหน้าที่ของชายไทยที่ต้องรับใช้ชาติ จึงเกิดแบ่งแยกกันระหว่างผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการเกณฑ์ทหาร และ “เกณฑ์ทหารนายพลกลับกรมกอง” สื่อว่าต้องการให้ทหารเป็นทหารอาชีพเท่านั้น ไม่ต้องการให้ทหารยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเพราะปัจจุบันทหารยศสูงมักได้รับผลประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียทางการเมือง¹⁵

คณะผู้ศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวของเนติวิทย์มีรูปแบบที่สอดคล้องกับข้อเสนอของ สก็อตต์ กล่าวคือ การเคลื่อนไหวของเนติวิทย์เป็นแบบไม่เผชิญหน้าหรือเลี่ยงรัฐ ซึ่งเป็นการพยายามเปลี่ยนแปลงค่านิยมหรือการเปลี่ยนแปลงระยะยาว เห็นได้จากการแปลหนังสือ และการเคลื่อนไหวที่มีความเคลื่อนไหว สามารถใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลากหลายวิธีร่วมกัน โดยมีผลประโยชน์ส่วนตัวรวมของกลุ่มคนเป็นส่วนสำคัญในการเรียกร้อง (Scott 1990, 16-17)

การเคลื่อนไหวของเนติวิทย์ส่วนใหญ่มักเป็นการเคลื่อนไหวในระยะยาว และรูปแบบการเคลื่อนไหวมักเป็นการเคลื่อนไหวโดยใช้การแปลหนังสือต่างประเทศ และเขียนหนังสือของตนเอง รวมถึงการเคลื่อนไหวโดยใช้สัญลักษณ์ ถือเป็นทางเลือกเลี่ยงการปะทะหรือการเผชิญหน้าโดยตรง และเขาให้ความสำคัญกับประเด็นเสรีภาพเป็นหลัก โดยเฉพาะการเกณฑ์

¹⁵ เก็บความจากรายงานข่าวหัวข้อ “เนติวิทย์” ผ่อนผันปีที่ 3 ยื่นกรณาด้าน ‘เกณฑ์ทหาร’” โดย สุทธินันท์ คงสินธุ์ ที่เผยแพร่เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2562 ดู <https://bit.ly/2ZpdbRM>.

ทหาร ซึ่งการเคลื่อนไหวของเขามีเป้าหมายเพื่อปลดแอกประชาชนให้เป็นอิสระจากการถูกควบคุมและถูกบังคับผ่านวาทกรรมความเป็นไทยที่ถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นนำ ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมให้มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตประจำวันทุกด้านของชีวิตมากยิ่งขึ้น

เพนกวินและเนติวิทย์: กลยุทธ์ของสองนักเคลื่อนไหว

การเคลื่อนไหวรูปแบบกลุ่มของเพนกวินเป็นการสร้างเครือข่ายจากต่างมหาวิทยาลัย ภายใต้อาคารสร้างของสหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.)¹⁶ เพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองและการศึกษา ดำเนินงานผ่านการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกจากแต่ละมหาวิทยาลัย ระบุว่า “เราพยายามจะทำให้มีการทำงานข้าม ม.” โดยภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เขาก็มีพรรคโดมปฏิวัติ ซึ่งก่อตั้งใน พ.ศ. 2561 เป็นเครือข่ายของ สนท. ขณะที่เนติวิทย์เข้ารับตำแหน่งประธานสภานิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2559 เพื่อแสดงให้เห็นว่าสภานิสิตจุฬาฯ สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในขณะที่ยังรัฐบาล (คสช.) ทำไม่ได้ สอดคล้องกับข้อเสนอของทิลลีที่อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่มีลักษณะเป็นสากล เป็นการรวมตัวกันของปัจเจกในการก่อสร้างหน่วยงานหนึ่งขึ้นมา เพื่อเป็นพื้นที่ในการต่อรองอำนาจที่ประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ไม่ผูกขาดกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (Tilly 1995) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับข้อเสนอของบีคชเลอร์ว่าด้วยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเครือข่ายชั่วคราวหรือเครือข่ายที่เพิ่งสร้างขึ้นเช่นกัน (Buechler 1995, 442-443)

นอกจากนี้ พื้นที่ที่ใช้ในการเคลื่อนไหวก็มีผลกระทบที่สำคัญต่อรูปแบบและเนื้อหาการเคลื่อนไหว กล่าวคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตั้งอยู่ในย่านรังสิต ทำให้การเคลื่อนไหวมักไม่ได้รับความสนใจมากเท่าที่ควร เพราะห่างไกลจากใจกลางเมืองกรุงเทพมหานคร สังเกตได้ว่าหากอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลเท่าไร ยิ่งลดทอนพลังในการเคลื่อนไหว อย่างไรก็ตาม ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยก็มีส่วนทำให้ทั้งสองคนเป็นที่สนใจและถูกจับตามอง เนื่องจากมหาวิทยาลัย

¹⁶ เป้าหมายหลักของ สนท. ในช่วงที่พิธีรัฐดำรงตำแหน่งประธานฯ นับตั้งแต่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2561 จนถึงปัจจุบัน คือ เป็นพื้นที่กลางสำหรับนิสิตนักศึกษาที่มียุทธศาสตร์และจัดกิจกรรมร่วมกันโดยเน้นเรื่องของสังคมและการเมือง ดู “คำประกาศของ สนท.” ได้จากรายงานของ *ประชาไท* ที่ลิงก์ <https://prachatai.com/journal/2018/06/77496>.

ธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงและประวัติศาสตร์การเมืองที่ยาวนาน รวมทั้งชื่อเสียงของพวกเขาที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวเช่นเดียวกัน อาทิ การใช้พื้นที่สื่อ ซึ่งพวกเขา มักจะคาดคะเนการตอบรับจากสื่อและสาธารณชนภายหลังจากการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ เนติวิทย์บอกคณะผู้ศึกษาว่า “สื่อไม่เคยอยู่ในมือเรานะ สื่อพร้อมที่จะทำร้ายเราตลอดเวลา สื่อเนี่ยอันตราย”

แม้ว่าเพนกวิ้นและเนติวิทย์จะเรียกร้องประเด็นที่คล้ายคลึงกันและไปในทิศทางเดียวกัน ในประเด็นการศึกษา ประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพ แต่ประสบการณ์ วิธีคิด และอุดมการณ์ ของพวกเขา กลับปรากฏความแตกต่างที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน โดยเพนกวิ้น ให้ความสำคัญกับสิทธิเป็นหลักจึงให้ความสนใจเกี่ยวกับโครงสร้าง ชนชั้น และการจัดช่วงลำดับชั้น ในทางกลับกัน เนติวิทย์ให้ความสำคัญกับเสรีภาพเป็นหลักจึงให้ความสนใจกับเรื่องของ เสรีภาพของประชาชนในด้านสังคมและการเมืองเป็นหลัก เช่น เรื่องการเกณฑ์ทหาร เรียกร้อง ประชาธิปไตย เป็นต้น นอกจากนี้ วิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพวกเขาก็มีความแตกต่างกันอย่างยิ่ง กรณีเพนกวิ้นเป็นการเผชิญหน้ากับรัฐโดยตรงผ่านการขึ้นปราศรัย การประท้วง และจรรยาวัธ ขณะที่เนติวิทย์มักไม่เผชิญหน้ากับรัฐโดยตรง แต่ก็มีกรเผชิญหน้ากับรัฐบ้าง ในบางครั้ง ผ่านการแปลหนังสือ เขียนหนังสือ และมีส่วนร่วมในการชุมนุม

สรุป

งานศึกษาเรื่อง “นักเรียนขบถรุ่นเคลื่อนไหว: กรณีศึกษาเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวทาง สังคมของนายพริษฐ์ ชิวารักษ์ และนายเนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล” พบว่าทั้งสองคนมีรูปแบบ การเคลื่อนไหวและเนื้อหาที่แตกต่างกัน คือ เพนกวิ้นมีรูปแบบการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ และการเผชิญหน้ากับรัฐโดยตรง และต่อสู้บนหลักสิทธิ ขณะที่เนติวิทย์เคลื่อนไหวผ่านการ เขียนหนังสือ การแปลหนังสือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและต่อสู้อยู่บนหลักของเสรีภาพ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน รวมทั้งปัญหาครอบครัว

จากการศึกษายังพบว่าประเด็นด้านการศึกษาที่เพนกวิ้นและเนติวิทย์เคลื่อนไหว ล้วน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพภายใต้การเมืองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการล้มล้างอำนาจเพนกวิ้นและเนติวิทย์ ทำให้ผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ว่า เราไม่สามารถแยก

การศึกษาออกจากประเด็นเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และการเมืองได้ เพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่ถูกระบุในกฎหมายของสังคมไทยว่าทุกคนต้องจบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายได้ระบุไว้ อย่างไรก็ตาม ระบบการศึกษายังคงมีความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจให้เห็นอย่างสม่ำเสมอ แม้จะเป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคนควรได้รับอย่างเท่าเทียมก็ตาม

กล่าวได้ว่าแม้รูปแบบและเนื้อหาการเคลื่อนไหวทางสังคมของเพนกวินและเนติวิทย์จะมีความแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันของทั้งสองคนคือพวกเขาเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องสิ่งที่ประชาชนควรจะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับหรือเสรีภาพที่ประชาชนสามารถเลือกได้ และที่สำคัญประเด็นด้านการศึกษาที่มีการเรียกร้องในประเด็นที่ใกล้เคียงกันที่สุด พวกเขาแสดงให้เห็นว่าการศึกษา สิทธิ และเสรีภาพภายใต้ระบอบประชาธิปไตย มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร และชี้ให้เห็นว่า “สิทธิและเสรีภาพทางการศึกษา” เป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิ่งที่ทุกคนควรได้รับ ท้ายที่สุด สิ่งที่พวกเขาต่อสู้แล้วประสบความสำเร็จได้สร้างคุณูปการต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าบางครั้งจะล้มเหลวกับการต่อสู้ และได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้คนในสังคมที่ไม่เห็นด้วยกับอุดมการณ์ แต่กลับกลายเป็นแรงผลักดันให้พวกเขาไม่ท้อถอยและมีแรงที่จะเคลื่อนไหวต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- ไชยรัตน์ ปาวะกะนันท์. 2553. "ข้อพิจารณาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนิรโทษกรรม: ศึกษากรณีนิรโทษกรรมความผิดที่มีลักษณะทางการเมือง." วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายมหาชน), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โทเบียส กอมแบร์ท และคณะ. 2560. *ความคิดพื้นฐานว่าด้วยสังคมประชาธิปไตย*. แปลโดย กรพินธุ์ พัวพันธ์สวัสดิ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท.
- โทมัส ไมเออร์ และ นิโคล ไบรเออร์. 2548. *อนาคตของสังคมประชาธิปไตย*. แปลโดย สมบัติ เบญจศิริมงคล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท.
- เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล. 2556. *ประเทศไทยเปลี่ยน เกณฑ์ทหารต้องเปลี่ยน*. กรุงเทพฯ: สำนักนิสิตสามย่าน.
- เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล. 2557. *ให้เธอไว้อ่านเล่น: คำประกาศความเป็นไทในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล. 2559. *นักเรียนแล้วในระบบการศึกษาแสนดี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เจ้าชายน้อย.
- เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล และ ภวัตร อัครพิพัฒนา (แปล). 2560. *เวลาอยู่ข้างเรา: หนังสือวันเกิดโจชัว หว่อง (Time Is on Our Side: A book for Joshua Wong's 21st birthday)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป.
- สมชัย ภัทรธนานันท์. 2559. *ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการประท้วงทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: อินทนิล.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Buechler, Steven M. 1995. "New Social Movement Theories." *Sociological Quarterly* 36(3): 441-464.
- Eder, Klaus. 1985. "The 'New Social Movement': Moral Crusades, political pressure groups, or social movement?" *Social Research* 52(4): 869-890.

- Habermas, Jürgen. 1987. *The Philosophical Discourse of Modernity*. Cambridge: Mass. MIT Press.
- Kaldor, Mary. 2003. *Global Civil Society: An answer to war*. Cambridge: Polity Press.
- Melucci, Alberto. 1995. "The New Social Movements Revisited: Reflections on a sociological misunderstanding." In *Social Movements and Social Classes: The future of collective action*, edited by Louis Maheu, 107-119. London: Sage.
- Scott, Alan. 1990. *Ideology and the New Social Movements*. London: Routledge.
- Tilly, Charles. 1995. *Popular Contention in Great Britain, 1758-1834*. Oxford: Oxford University Press.
- Touraine, Alain. 1981. *The Voice and the Eye: An analysis of social movements*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Touraine, Alain. 1985. "An Introduction to the Study of Social Movements." *Social Research* 52(4): 749-787.
- Sankhdher, M. M. 1965. "Democratic Socialism: Its Fabian version." *The Indian Journal of Political Science* 26(4): 16-20.